

Celestin Tomić

APOSTOL PAVAO I ŽENA

Živimo u vremenu velikih pokreta za posvemašnju ravnopravnost muškarca i žene. Slavili smo i godinu žene. O emancipaciji žene mnogo se piše i raspravlja. U kršćanskim crkvama osobito se mnogo raspravlja o svećeništvu žena. I katolici pišu o tom pitanju, a i sam papa Pavao VI. i Kongregacija za nauk vjere progovorili su o tom. U tim raspravama često se navode riječi apostola Pavla, koje zvuče neobično u ušima mnogih žena koje se bore za ravnopravnost. Kao, na primjer, one iz Prve poslanice Korinćanima: »Glava ženi je muž«, »žena je slava muževa«, »žena je od muža«, »žena treba da ima 'vlast' na glavi poradi anđela«, dok se »moli ili prorokuje« mora biti pokrivena glave (1 Kor 11, 1—16). Ne odaje li se tu apostol kao pobornik određenog mentaliteta? Ne promatra li ženu kao biće niže od muškarca? Nije li on izričiti antifeminist? Čuju se i takvi glasovi. Što apostol misli o dostojanstvu žene? Što misli o svećeništvu žena?

I. Apostol Pavao i dostojanstvo žene

Gledanje na ženu

Stari Srednji istok gleda na ženu kao na niže biće. Ona se ne pojavljuje u javnosti. Nema utjecaja u društvenom životu. Aktivnost joj je ograničena na njenu materinsku zadaću. Taj pogled na ženu osjeća se i u izraelskim zakonima. Ipak, pažljivo čitanje tih zakona otkriva da je to uvjetovano okolnostima vremena, da je to neka

izvanjska nadogradnja koja iznakazuje onu temeljnu istinu u Izraelu o jednakosti obaju spolova, koja se zasniva na vjeri u Boga stvoritelja i otkupitelja. Istinski položaj žene objavit će istom Isus Krist. Isus je neizmjerljivo promaknuo ženu u njezinu dostojanstvu. On je riječju i djelom uzvisuje i postavlja na prijestolje njezina dostojanstva. Tako se ženama predočuje kao istinski izbavitelj.

No mišljenje starog Istoka nastavlja se u raznim heretičkim sljedbama u kršćanstvu. Gnostici brane ženama da javno mole i proriču. Montanisti pak daju ženama veću ulogu. Od montanizma dalje povijest karizmatičkog pokreta većim je dijelom povijest emancipacije žene, tvrdi R. Knox. Evanđeoske i dualističke hereze od XII. do XIV. st. naglašuju jednakost muža i žene. Gotovo sve »heretičke« pokrete vode žene. Ti pokreti uvijek imaju »veliku pratnju« žena. No to je samo djelomično točno. Katari naglašuju da nijedna žena ne može u raj ako ne postane muškarac-katar. Eva je zavedena. Zato žena, dokle god ostaje žena, ne može zadobiti spasenje. Sotona je simboliziran u jabuci, a blagovanjem ulazi u Evu. Zato trudna žena ne može biti savršena-katar, jer nosi život demona. Rađanje je produžetak materije, Zloga. Teologija, moral, praksa i obredi katara vide u ženi ne samo niže biće nego demona. Ona mora postati muškarac ako želi ući u nebo. Katari zastupaju emancipaciju žene, no u tom smislu da ona treba da prestane biti žena, da izgubi svoj identitet, da postane muškarac. Valdezi su nešto blaži. Posvuda se u tim heretičkim krugovima, istina, osjeća emancipacija žene, no u bolesnom, kobnom, tragičnom smislu. Pod utjecajem dualističkih ideja materija se smatra u sebi zlom, a prenosi se dalje po ženi. Žena mora prestati biti ono za što ju je Bog stvorio. Koliko je to daleko od objavljene religije!

Žena niža od čovjeka? (1 Kor 11, 2—16)

Koja je apostolova izvorna misao o ženi? Zar on zaista misli da je žena niže biće kao što to smatraju u njegovo vrijeme njegovi sunarodnjaci Židovi te filozofski i pravni nazor tadašnjeg grčko-rimskog svijeta? Koji je smisao njegova dokazivanja da žene na vjerskim sastancima moraju nositi prevjes?

Smisao »prevjesa« u židovskom svijetu. Muževi se slobodno pokrivaju, žene uvijek, djeca nikada. Iznimka je djevojka koja ide otkrivene glave do kuće zaručnikove. Hvali se žena koja nikad nije pokazala svoje kose. Ako se otkrije na ulici, smatra se raspojasanom i razbludnom te nema pravo na miraz. Tko joj skine veo plaća 4 mine, što je visoka odšteta. Pokrivati kosu znači isto što i čuvati stidljivost. Žena je spasila Peletova sina u Korahovoj, Datanovoj i Abironovoj pobuni, tako da se gologlava postavila pred ulaz u šator, pa progonitelji ne uđu jer nepokrivena je žena nečista. U tom svjetlu postaju nam jasnije i snažnije prijetnje proroka dok prijete pokvarenim ženama da će Jahve »očelaviti tjeme« njihovo (Iz 3,17).

Zato apostol kaže da veo i kosa »dolikuju« ženama (1 Kor 11,13), da je kosa ženi »dika« (r. 15), da je čast nositi dugu kosu, a kratka ili ošišana kosa da je sramota (r. 6). Posebno to vrijedi za Korint. Žene

bludnice i Afroditine svećenice, a to znači isto što i bludnice, idu otkrivene glave i kratko ošišane.

U tim okolnostima jasno je zašto apostol traži da se taj »običaj« Crkve Božje održava u Korintu koji je već na glasu zbog svoje pokvarenosti. Iz njegova dokazivanja jasno siljedi da on to ne želi iznijeti kao sadržaj objave, no ipak pokušava to nekako potkrijepiti teološkim dokazima.

»Mužu je glava Krist, glava ženi muž, a glava Kristu Bog« (11,3). Pavao iznosi kao neku ljestvicu vrednota: Bog — Krist — muž — žena. Krist je glava čovjeku, a Kristu je glava Bog. Čovjek je glava ženi, a čovjeku je glava Krist.

Glava-kefale znači superiornost, autoritet, vlast Boga, Krista, čovjeka, žene. Ipak je izraz glava-kefale višeznačan, već prema tome da li se radi o Bogu, Kristu ili o čovjeku. Bog, glava Krista, i čovjek, glava žene, označuju jednakost naravi. Krist, glava čovjeka, označuje bezdan koji Krist ispunjava, bezdan između božanstva i čovječstva. To je temeljni smisao utjelovljenja: »uglaviti u Kristu sve — na nebesima i zemlji« (Ef 1,10).

Izraz »glava ženi muž« ima prizvuk starog patrijarhalnog društva, nadmoći, superiornosti muža i inferiornosti žene (usp. Post 20,3; Izl 21,3,22; Lev 21,4; 22,22; Pnz 24,4). To iznosi Pavlov suvremenik Josip Flavije: žena je niža od čovjeka. Pokorava se mužu ne radi poniženja (hybris) nego da bude upravljana jer je mužu Bog dao vlast (kratos) (Contra Apionem 2,21). U Pavlovu izlaganju osjeća se već evanđeoski kvasac koji mijenja strukture. Ne radi se o superiornosti naravi i dostojanstva. Svaka stvarnost u ovom je redu hijerarhizirana. Dosta je ubaciti u obitelj evanđeoski kvasac, pa će autoritet postati služenje, a ne tiranija i despotizam. Pavao ovdje ne misli samo na odnos muž-žena, nego općenito na odnos između muškarca i žene (aner-gyne), koji se mora uklopiti u novo stvaranje što počinje s Kristom, misli na odnos ljubavi i jednakosti.

Muž »slika je i slava Božja; a žena je slava muževa« (1 Kor 11,7). U knjizi Postanka čitamo: »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih« (Post 1,27). Čovjek-Adam, stvoren na sliku Božju, jest »muško i žensko«. Čovjek kao takav ostvaruje Božju prisutnost na zemlji, nastavlja djelo stvaranja i dovršenja svijeta, gospodar je prirode i života. Ne, istina, apsolutni, jer djelo stvaranja koje nastavlja nije njegovo nego Božje. U tom djelu stvaranja muškarac i žena se upotpunjuju i jedno bez drugog ne mogu ostvariti sklad i ljepotu u svijetu. Jedno i drugo nužno su potrebni, pa su, prema tome, i ravnopravni i jednako odgovorni za ovaj svijet.

Kasnija židovska egzegeza tvrdi da je samo Adam slika Božja, a ne Eva. Pod tim je utjecajem i poneka kršćanska apokrifna knjiga gnostičkog okusa, kao na primjer *Život Adama i Eve te Bartolomejevo Evanđelje*. Tu čitamo kako su se anđeli s Mihaelom na čelu poklonili »Božjoj slici«, a Lucifer je sa svojima odbio pokloniti se. Zato je bio s njima osuđen. Apostol Pavao poznaje ta tumačenja, ali se od

njih odvaja. Ne kaže da je žena »slika« muževa. Oboje su slika Božja. Ta Božja »slika« u svojoj potpunosti zasjat će u Kristu. Moramo se »suobličiti« slici Sina (Rim 8,29; 1 Kor 15,49; 2 Kor 4,4; Kol 1,15; 3,10).

Slava-doksa vrlo je bremenit teološki pojam u Bibliji. Gotovo neprevediv. Označuje sjaj, veličinu, tajanstvenu Božju prisutnost, dinamičku spasiteljsku silu. Doksa očituje i ujedno skriva Boga. Čovjek kao Božja slika okrunjen je »slavom« (Ps 8,6). Iz lica Mojsijeva zbog razgovora s Bogom izbija svjetlost (Izl 34,29 sl). Novi će Jeruzalem biti obasjan slavom (Iz 60, 1—3).

Rabinska egzegeza odraz slave Jahvine na Mojsijevu licu uspoređuje sa slavom nevinog Adama, koju će opet obnoviti Mesija. U budućem eonu lica pravednika bit će slična sjaju i blještavilu sunca, mjeseca, nebeskog svoda, zvijezdama, munji, ljljanu, plamenu hramskih svijéća.

Prema židovskoj misli, samo je muškarac slava Božja. Žena pali svijéću u subotu jer Adam predočuje svjetlo svijeta. Žena je slava čovjekova, i to kao supruga. Ona je čast, ukras, bogatstvo, kruna muža, a ne obratno.

Možemo reći da je pojam doksa-slava višeznačan. Svoje puno značenje ima ako se pridaje Bogu. Znači očitovanje Božje prisutnosti. Ako se primjenjuje na čovjeka, tada znači jednostavno ponos, čast, slavu (1 Sol 2, 20; Ef 3,13). Taj smisao ima ovdje. Ne znači neko poniženje žene, nego njezino uzdignuće. Ta je žena radost, blagoslov i najveće dobro muža (Rabi Tanhum).

»Nije muž od žene nego žena od muža. I nije stvoren muž radi žene nego žena radi muža« (1 Kor 11,8 sl). Apostol prelazi na Post 2. Post 1 je svećenička predaja, napisana negdje u 6. st. prije Krista, a Post 2 jahvistička je predaja, napisana u 10. st. prije Krista. Prema toj predaji, Adam je stvoren u zoru stvaranja. U taj dan načinjena je čovjeku »pomoć kao što je on«, žena, njegov partner u djelu stvaranja. Pisac nam to znakovito opisuje slikom »od rebra«, što izražava jednakost naravi i dostojanstva, a ujedno i komplementarnost na naravnom i religioznom planu. To apostol želi reći kad kaže da je žena »od« i »radi« muža. On to pojašnjava: »Ipak u Gospodinu — ni žena bez muža, ni muž bez žene! Jer kao što je žena od muža, tako je i muž po ženi; a sve je od Boga« (11,11 sl). Tu nam se otkriva Pavlova misao o dostojanstvu i ravnopravnosti žene i muškarca pred Bogom u naravnom, društvenom i religioznom životu.

»Žena treba da ima vlast-eksusia na glavi poradi anđela« (1 Kor 11,10). O kojim se »anđelima« radi? Sigurno ne o zlim koji zavode žene, nego o dobrim anđelima. Židovska i kršćanska predaja govori o anđelima stvaranja, o anđelima čuvarima žena, o anđelima koji nose molitve Bogu. Vjerojatno se ovdje misli na anđele koji prate liturgijsko slavlje. Prema vjerovanju i Židova i kršćana, anđeli prisustvuju liturgijskom slavlju. Povezuju Crkvu na zemlji s nebeskom Crkvom. To se odražava i u kršćanskoj liturgiji.

Što znači *»vlast«-eksusia?* Obično se tumači da je to znak ovisnosti žene i misli se na veo, prevjes koji žena mora nositi na glavi u litur-

gijskom slavlju. Ali eksusia znači vlast koja se vrši, a ne podložnost, označuje osobu koja ima tu vlast. I prevjes je znak te vlasti, moći, dostojanstva. U Crkvi žena nije maloljetna, ona ima punu vlast. Može »moliti i prorokovati«. Znak je toga veo koji nosi.

Žena, dok »moli ili prorokuje«, pokriva glavu. Žena nosi kosu kako je običaj žena u Pavlovo vrijeme. Jednako nosi i prevjes jer je to običaj Crkve Božje u Palestini i u Siriji. Ujedno je znak vlasti, autoriteta, sposobnosti.

Posvemašnja jednakost muža i žene

Svoju misao, Gospodinovu misao, o dostojanstvu i ravnopravnosti žene Pavao će izraziti u istoj poslanici dok govori o obiteljskom životu. »Muž neka vrši dužnost prema ženi, a jednako — *homoiōs* — i žena prema mužu« (1 Kor 7,3). Zaista revolucionarna izjava, puni proglas ženske emancipacije. Novo vrednovanje žene. To je nešto posve novo za tadašnji svijet, i za Židove, i za Grke. U intimi života, u obiteljskom ognjištu, žena je izjednačena mužu.

Za židovsko je poimanje to neobično, jer je u židovstvu žena podložna muškarcu, a tu vlada i poligamija. No ni kasnije, kad u Kristovo vrijeme već vlada monogamija, žena nije jednakopravna. Muž je može odbaciti i dati joj »otpusno pismo«. Tako žena nije mogla postupiti prema mužu. Nejednakost je vladala i u moralu. Jedan je moral vrijedio za muškarca, drugi za žene. Žena nikada nije mogla tražiti da muž »jednako« vrši svoju dužnost prema njoj kao ona prema mužu.

Isto je stanje i kod Grka i kod Rimljana, gdje je žena ropkinja, posve ovisna o svome mužu. No već se čuju glasovi borbe žena za emancipaciju. Neku emancipaciju već i imaju, bar u nekim stranama svijeta. No ovaj proglas jednakosti morao je snažno odjeknuti u ženskim srcima.

Pavao će to još dublje iznijeti u Poslanici Galaćanima. »Uistinu, svi ste vi sinovi Božji, po vjeri, u Kristu Isusu. Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste. Nema više: Židov — Grk... Nema više: Muško — žensko! Svi ste vi Jedan u Isusu Kristu!« (Gal 3,26 sl). Pavlu je ta misao draga pa je ponavlja u Poslanici Kološanima (3,11). Ne kaže apostol »muško — žensko« *jedno-hen*. Značilo bi to prihvatiti istine vjere, misaono se solidarizirati s Kristom, imati pred sobom jedan cilj života. Apostol kaže *Jedan-Heis*, a to znači da su i muško i žensko bitno, osobno, životno sjedinjeni s Kristom, priteljovljeni, ucijepljeni, prijedinjani Kristu. Svaki može reći: »Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist« (Gal 2,20). Jedan Krist u svima! A svaki opet čuva svoje dostojanstvo i svoj vlastiti identitet. No sve suobličeno Kristu, Božjoj slici i Božjoj slavi.

Pavao u Božjem svjetlu u vezi muža i žene otkriva veliku tajnu, znak sjedinjenja Krista-zaručnika sa svojom Crkvom-zaručnicom. Muž i žena to moraju u sakramentalnom znaku živjeti i svjedočiti. Pavao kaže u svom mističnom zanosu o veličini i tajni ženidbe: »Muževi treba da ljube svoje žene kao svoja tijela. Tko ljubi svoju ženu, sebe ljubi. Ta nitko nikada ne mrzi svog tijela, nego ga hrani i njeguje, kao i Krist Crkvu« (Ef 5,28 sl).

Kako smo daleko od učenja židovskih rabina! Pavao je dobro poznao njihovo učenje i njihovo tumačenje Biblije. No u svjetlu Kristovu, u sjaju objave pred Damaskom, on otkriva istinsku vrednotu žene i njenu nenadoknadivu ulogu u svijetu i u povijesti spasenja. Pavao je kao i Krist istinski branilac prava i dostojanstva žene, njezin izbavitelj od svih i svakovrsnih otuđenja koja se često kriju pod lozinkom borbe za emancipaciju žene. Samo kad uočimo ukupno Pavlovo učenje, otkrivamo njegovu istinsku misao. Kristovu misao o dostojanstvu žene i njezinoj ulozi u životu Crkve i naroda, a ta je misao vrlo uzvišena, posebno u današnjem vremenu kojem je toliko potrebna žena kakvu nam oslikava Pavao u svojim poslanicama, žena ispunjena Kristovom milošću, koja će unositi uvijek novo, svježje, životvorno svjetlo, radost, sreću u današnjeg čovjeka koji je ugrožen tolikim strahovima i beznađima.

II. Apostol Pavao i svećeništvo žena

Sveta Kongregacija za nauk vjere izdala je 15. listopada 1976. izjavu Katoličke Crkve o pripuštanju žena u ministerijalno svećeništvo (*Inter insigniores*). Iznosi općenito prihvaćenu nauku Crkve, koja se temelji na otačkoj predaji te na učenju i djelu Isusa Krista i apostola. No i nadalje se u određenim krugovima nastavlja polemika. To se dramatično očitovalo u pojedinačnim ispadima prigodom apostolskog pohoda Ivana Pavla II. u Sjedinjene Američke Države i u Njemačku. Uskraćivanje ministerijalnog svećeništva ženama smatra se ostatkom antifeminizma tradicionalnog društva, zapostavljanjem žena, oduzimanjem njihova prirodnog prava. Govori se i o »apostaziji žena«.

Isključenje žena iz službe prezbitera i biskupa ima svoj izvor, kažu, u zastarjelom shvaćanju o nejednakosti spolova i u zapostavljanju žene. Isključivanje žena iz crkvenih službi bilo je posljedica određenog mentaliteta i nekih strujanja u grčko-rimskom svijetu prvokršćanskih vremena. Krist i apostoli birali su, navodno, u crkvenu službu muškarce jer drukčije nisu mogli. Nisu se mogli oduprijeti predrasudama svoga vremena, iako nisu sami dijelili te predrasude. Danas, kad smo svladali prepreke društvene nejednakosti u kojoj su muški bili nadmoćni i kad su žene postale ravnopravne muškarcima, ušli smo u zrelu dob čovječanstva, u kojoj bi bilo nužno da se ukloni i ta prepreka te da se i žene pripuste crkvenim službama.

Razlozi se na prvi pogled čine uvjerljivima, odlučujućima. No, ako pogledamo malo dublje, možemo lako u svjetlu objave i otačke predaje uvidjeti da nisu dovoljno utemeljeni. Imamo u objavi i u otačkoj predaji dosta indikacija koje nam pokazuju da nepripuštanje žena crkvenim službama ostaje uvijek opravdano i kad se promijene društvene i ekonomske prilike.

Žene u evangelizaciji

Isus riječju i djelom izdiže dostojanstvo žene i njenu ulogu u širenju Božjega kraljevstva. Prate ga mnoge žene (Lk 8, 1—3). Protiv

židovskih običaja one postaju »učenice«, »služe« mu (Mk 15,40 sl). Ostaju mu vjerne do smrti i pokopa, dok su se apostoli razbježali. Isus se njima prvima ukazuje (Mt 28, 1—10), one postaju glasnici, svjedoci uskrsnuća za apostole (Mt 28, 9 sl; Mk 16,9—13; Iv 20,17).

Apostol Pavao jednako ženi pridaje veliku ulogu u naviještanju Evanđelja, u misionarenju, unutar crkvene zajednice. Žene, suradnice apostola, nabraja u poslanici Rimljanima u pozdravu (Rim 16). Od trideset i tri imena gotovo polovica (15!) su žene. Na prvom je mjestu Feba, »naša sestra«, »poslužiteljica« — diakonos Crkve u Kehreji. Ona je bila »zaštitnicom« (prostatis) mnogima i meni (Rim 16,1 sl). Diakonos kasnije označuje ministerij uz prezbitera i episkopa (Fil 1,1; 1 Tim 3,8—13). Da li i ovdje? Ne bi li trebalo prevesti đakonisa? Mišljenja su podijeljena i suzdržana. Sigurno je da se đakonise pojavljuju dosta kasno u jednom dijelu Crkve, na Istoku, spominju ih istom *Didaskalija XII apostola*. U službi su prezbiterima pri krštenju žena i pri njihovoj katehizaciji, pohađaju i dvore bolesne. Spominju ih i *Konstitucija apostolska* te apokrif *Oporuka Gospodina našega Isusa Krista*. Posebne društvene prilike zahtijevale su uspostavu đakonisa. Žene su u društvu bile odvojene, k njima nije mogao pristupiti muškarac. Osjetila se potreba da to učine žene-đakonise. Ta se praksa sačuvala neko vrijeme u sirijskoj i nestorijanskoj crkvi. Jakov iz Edese jasno kaže: »One su đakonise bolesnih, ne oltara« (H. Denzinger, *Ritus Orientalium* I 64; 119—120; 2,71). Zapad ne poznaje đakonise.

Zato u navedenom tekstu nije riječ o đakonisi nego općenito o služenju, što potvrđuje i riječ »zaštitnica« — *prostatis*. Značajno je da ovu riječ nalazimo samo ovdje. U helenizmu može značiti predsjedatelj, upravitelj, zaštitnik, pomoćnik. Iz konteksta se vidi da je Feba pružala materijalnu i duhovnu pomoć mnogima, bila je žena kršćanske ljubavi koja se posvema posvetila Crkvi u Korintu, Kehreji, gdje je vladalo siromaštvo, bijeda i razvrat, a ljubav je svima potrebna.

Slijedi bračni par Priska i Akvila. Pavao ih naziva »suradnicima«-*synergus* svojim u Kristu Isusu, kao što su Timotej (Rim 16,21), Tit (2 Kor 8,23) i Epafrodit (Fil 2,25). »Oni su za moj život podmjestili svoj vrat.« Njima zahvaljuju i sve Crkve pogana (Rim 16,3—5). Pavao je taj bračni par susreo u Korintu na svom prvom misijskom dolasku u taj grad (Dj 18,1—3). Sklonili su se tamo, istjerani iz Rima, za cara Klaudija. Razvijaju zatim svoje djelovanje u Efezu (Dj 18,24—26). Vjerojatno su tu izložili svoj život da spase progonjenog Pavla. Sada se nalaze u Rimu, a njihova je kuća domaća Crkva, vjerojatno svete Priske na Aventinu.

Zatim se spominje Marija koja se mnogo trudila za stvar Evanđelja (Rim 16,6), pa Andronik i Junija, Pavlovi rođaci i suuznici. Oni su ugledni među apostolima (16,7). Junija se ubraja među apostole u širenju evanđelja. Zatim Trifena i Trifoza, ljubljena Parsida koje se sve kao i Marija mnogo trude u Gospodinu (16,12). Imamo plejadu žena koje naviještaju Evanđelje i ne straše se ni okova za Krista. Junačke žene prve Crkve!

U crkvi u Filipima nastao je spor između dviju žena, Evodije i Sintihe. Apostol daje o njima veliko svjedočanstvo: »One su se u Evanđelju borile sa mnogom...« (Fil 4,2 sl). Bile su zauzete za stvar Evanđelja, hrabro su podnosile patnje i stradanja za Evanđelje. Imena su im zapisana u knjizi Života. Nije jasno što ih sada razdvaja. Pavao ih zaklinje da budu složne u Gospodinu (Fil 4,2 sl).

U Korintskoj Crkvi žene su aktivne u liturgijskoj službi. Mole i prorokuju. Apostol im to ne zabranjuje samo traži da to bude »dostojno i uredno«, da »mole ili prorokuju« pokriveno glave, kako je to običaj Crkve Božje. To je revolucija. U židovstvu nije ženama dopušteno moliti u skupu vjernika. I u poganstvu su isključene iz nekih javnih čina.

Žene neka šute na sastancima (1 Kor 14,33)

Da li Pavao sebi protuslovi? Ženama daje slobodu upotrebe karizme proroštva, evangelizacije, karitativnog rada, a zatim im u istoj poslanici zabranjuje »govoriti«? Pavao, koji se znao usprotiviti Petru braneći ravnopravnost obraćenika sa židovstva i poganstva (Gal 2,11) i naglašujući ravnopravnost i jednakost muža i žene (Gal 3,28), zar se sada odjednom nalazi okovan kulturom i društvenim sistemom? Sve su Pavlove crkve iz poganskog društva, a tu su žene u državnim i misterijskim religijama svećenice kao vestalke, svećenice Izide... Zašto Pavao ovdje ne raskida sa židovskim gledanjem po kojem svećenici mogu biti samo muškarci?

Vjerujemo da Pavao ovdje tumači Isusovu volju. Zato nema protuslovlja između otvorenosti prema ženama i nepripuštanja žena u crkvenu hijerarhijsku službu. Gospodin uzdiže dostojanstvo žene, čak i prelazi preko propisa Zakona (usp. Mt 9,20—22; 19,3). Ipak nijednu ženu ne uzima u broj Dvanaestorice apostola niti u broj Sedamdesetorice (Lk 10,1). Nijedne nema na Posljednjoj večeri dok uspostavlja svećeništvo (Lk 22, 19). Nijednoj ne daje vlast otpustiti grijeha (Iv 20,23; Mt 18,18), ni učiteljsku službu (Mt 28,18—20).

Zar se Isus Krist uskladio s duhom vremena? Ili je smatrao da još nije došlo vrijeme da raskine sa židovskim »predrasudama«? To se ne može dokazati. Isusov je način djelovanja otvoren. Žene je učinio »svjedocima« uskrsnuća, što se protivi tadašnjem židovskom shvaćanju, ali ih nije učinio apostolima, prezbiterima. Možemo zaključiti da je Isus to svjesno i namjerno učinio. Tu Isusovu misao tumači i apostol.

Apostol ženama dopušta »moliti« i »proricati« u liturgiji (1 Kor 11,5). Karizma proroštva ne uključuje prezbiterijalno posvećenje, a nije ni trajna. Zabranjuje službenu pouku (didaskalei) u liturgijskoj zajednici, koja je vezana uz hijerarhijsku službu. To jasnije kaže u poslanici Timoteju: »Poučavanje ženi ne dopuštam« (1 Tim 2,12). »Poučavati« u smislu karizme učiteljske službe u Crkvi.

Neki smatraju da je tekst 1 Kor 14,34—35 kasnije umetnut prema 1 Tim 2,11—12. To je dosta samovoljno tumačenje. Kritički gledano

tekst je autentičan. Pa da je i naknadno unesen, tekst ostaje svet i kanonski kao sigurno naučavanje Crkve.

Zašto?

Ako se pitamo zašto je ovaj dar dan samo muškarcima, ulazimo u Božji tajanstveni plan koji nas neizmjereno nadilazi. Pitanje je tajanstvenog Božjeg izbora i poziva; stoga se ne može dati »gotov« odgovor. Možemo samo na temelju indikacija utvrditi prikladnost Božje odluke. Pitanje je više teološko nego biblijsko.

Židovska i kršćanska vjera naglašuju temeljnu jednakost muža i žene na vjerskom i društvenom polju. Danas nam to izgleda jasno, no to je ipak plod kršćanskog naviještanja, plod Biblije.

Ali biblijsko i kršćansko učenje o jednakosti ne znači brisanje spolova, ne znači istost, jednakost identiteta. To je plodna i pozitivna jednakost, jednakost dopunjavanja i uzajamnog obogaćivanja na svim razinama. Ako se izgubi prirodna razlika između muškog i ženskog, onda žena gubi svoj identitet i svoju izvornost.

Tu se temelji onaj zrelo promišljeni te jasni i odlučni »ne« tome da se žene pripuste svećeništvu. Izraelska religija nije to učinila zato što je u poganstvu žensko svećeništvo često bilo povezano uz »sakralnu prostituciju«. Postojali su i mladići, Sveto pismo naziva ih »psima«, koji su se isto tako prostituirali u čast nekog božanstva plodnosti, ipak Židovi nisu odbili muško svećeništvo. Kršćanstvo koje ne ispunjava mnoge Mojsijeve propise ostaje ustrajno u otklanjanju ženskog svećeništva, iako se ono širi u sredinama u kojima svećeništvo nije povlastica muškaraca. Poznato je naime da u Isusovo vrijeme, na području starog Bliskog istoka, kao i u Grčkoj i u Rimu, imamo svećenike i svećenice. Svećenice nisu bile manje cijenjene od svećenika. Posebno u misterijskim religijama svećenice igraju važnu ulogu. Prema tome, razlog za ograničenje svećeništva na muškarce leži dublje, nama je nedostupan, dok se u isto vrijeme naglašava dostojanstvo i ravnopravnost žena.

U dnevnom blagoslovu (bcrahah) židovski muškarac moli: »Blagoslovljen budi, Bože naš, jer me nisi učinio ni poganinom, ni ženom, ni nezalicom«. Žena pak jednostavno moli: »Hvaljen budi, Gospodine, koji si me stvorio prema svojoj volji.« Muškarac mora ponijeti teret Zakona i sve što iz toga slijedi. Traži se za to »muškosti«, dok Bog prema ženi otkriva svoje smilovanje, a ne strogost svoje pravde. Zato ona i zahvaljuje Gospodinu što je stvorena takvom. U toj molitvi ne krije se zapostavljanje žene, kako bi to na prvi pogled izgledalo, već se pokazuje ženina nužna uloga u društvu, posebno u obiteljskom ognjištu.

U Židova žena nije obvezna na javno bogoslužje iako je jednaka pred Bogom. Ona odlazi na bogoslužje svojim nutarnjim nagonom. Po prirodi je religiozna. Muškarac to mora neprestano postajati. To lijepo tumači neki rabin: Da bi muškarac Bogu služio, mora se neprestano na to poticati. Ne bi Bogu služio da mu Bog to nije naredio. Ženi nije potrebno da je netko na to sili. Spontano se otkriva Bogu. No ni kod nje se to ne zbiva automatski, nego mora svoj »dar« slobod-

no prihvatiti, mora zalaganjem ostvarivati svoj religiozni intimni i intuitivni dar. Zato zahvaljuje Gospodinu što ju je takvu stvorio.

Žena, iako nema udjela u javnom bogoslužju, ima svoju veliku »svećeničku« ulogu u obitelji, a to je u Izraelu prvo i posljednje svetište. Ona pali subotnju svijeću, pripravlja pashalnu večeru, stvara ozračje svetog u obitelji. To nam pokazuju i značajni izrazi koji govore o posebnoj Božjoj prisutnosti u Božjem narodu.

Izrael govori o Bogu u muškom rodu, no kad želi izraziti Božju prisutnost, tada riječi postaju ženskog roda. Mudrost, posebna Božja prisutnost koja nas uvodi u Božji život, u hebrejskom je ženskog roda. Prisutnost Boga u hramu rabini nazivaju šekinah, sa ženskim značajkama. Isto je tako Božji ruah, davatelj života i karizmi, ženskog roda. Izrael kao zajednica, Božji narod, prikazan je kao Kći sionska, jeruzalemska, izraelska.

Sve nam to govori kako u biblijskoj misli i objavljenjnoj religiji žena igra vrlo važnu ulogu. Bez nje kao i da nema Božje prisutnosti, što dolazi do vrhnua u otajstvu utjelovljenja: Sin Božji od »žene« bi rođen, od Marije Djevice.

Postoji jedno teološko načelo, iako nije nigdje jasno izraženo, da je od početka objave svećeništvo po Božjoj tajanstvenoj odluci određeno za muški spol.

To možemo osvijetliti i svetopisamskim simbolizmom. Psiholozi govore da duhovna kriza današnjeg čovječanstva izvire iz otklanjanja ili nepoznavanja simbola kojima su prožete naša narav i bit svijeta. Kad bi se i Crkva toga odrekla, odrekla bi se nečega što bi morala svijetu pružiti. O kakvom se simbolizmu ovdje radi?

Isus Krist je »prvorodenac« svega čovječanstva, muškaraca i žena. Krist je ponovno uspostavio jedinstvo koje je grijeh razorio (Gal 3,28). Ipak, Krist se utjelovio kao muškarac. To je činjenica koja ne govori o prednosti muškog nad ženskim, nego o spasiteljskom Božjem naumu. Taj događaj uklapa se u cjelokupni Božji nacrt koji ima svoje središte u Novom savezu. Taj se nekako uprisutnjuje i obnavlja u euharistijskom slavlju.

Apostol, prezbiter, nije samo »poslanik« nego i »predstavnik« Isusa Krista, i to fizički, on je »drugi Krist« (Mt 10,40). To se očito odražava u Euharistiji koja uprisutnjuje sklapanje Novog saveza Krista s Crkvom. Zato onaj koji predstavlja Krista, začetnika saveza, i koji nastavlja njegovo djelo, mora biti muškarac. To ne znači da je muškarac u ljestvici vrednota veći kao osoba, na višem stupnju. Radi se samo o različitom sluzenju i poslanju.

Uz kršćansku i biblijsku refleksiju L. Bouyer, obraćeni pastor, daje i antropološku refleksiju. Tko zastupa žensko svećeništvo, smatra da je to jamstvo i znak da su uklonjene sve razlike između muža i žene. Prokušani psiholozi i sociolozi vide tu istinsku opasnost za samu ženu. Ako želimo nivelirati spolove, onda rušimo onu koju želimo uzdignuti. Bio bi to za ženu potpuni poraz kojega posljedice ne možemo predvidjeti. Žena bi izgubila svoj identitet, svoj čar, svoje dostojanstvo. Bilo bi to samouništenje žene. Pitanje ženskog svećeništva pojavljuje

se ondje gdje se ne želi znati ništa o tajni žene, o njenoj intimi, o njenom dostojanstvu.

Tajna je žene zadnja tajna stvaranja u Svetom pismu. Potrebno je da upoznamo i priznamo veličinu i dostojanstvo žene i jedinstvenu i nenadoknadivu njenu ulogu u povijesti spasenja. Kriza u svijetu, možda još više u Crkvi, danas izvire iz nepoznavanja ili površnog gledanja na ženu. Tajna žene u Svetom pismu i kršćanskoj objavi otkriva se kao zadnja tajna stvaranja, ili još bolje: stvaranja koje je otkupljeno, oslobođeno i pobožanstvenjeno utjelovljenjem Boga u tijelu izabrane žene. Zadnja stvorena, prva otkupljena.

To je nekako tajanstveno izrazila i predoznačila starozavjetna objava dok je Božju prisutnost u izabranom narodu izrazila ženskim imenima kao Mudrost-hokmah, šekinah, ruah-duh. Sve se to ostvarilo na čudesan i neočekivan način u Kćeri sionskoj, Kćeri jeruzalemskoj, Djevici Mariji u kojoj nestvorena Mudrost, Božja prisutnost, Božji Duh »tijelom posta«, i ona, Djevica Majka, postade novozavjetni stvarni kovčeg Božje prisutnosti. Tako se u Božjoj Crkvi koje je Marija tip nastavlja događanje čudesne Božje prisutnosti. Žena je i dalje potrebna da se Mudrost Božja i Kristov Duh nastane među nama i da se ostvari ono istinsko šekinah — Božje očitovanje.

Pavao VI. u pismu nadbiskupu Canterburyja (9. VII. 1975.) piše: »Krist je za svoje apostole izabrao samo muškarce. U Crkvi koja slijedi Krista trajni je običaj da svoje službenike izabire među muškarcima. Živo učiteljstvo Crkve smatra da je nepripuštanje žena svećeništvu u skladu s Božjim planom za njegovu Crkvu.«

»Najveći u Božjem kraljevstvu, piše u dokumentu *Inter insigniores*, Kongregacije za nauk vjere, nisu službeni svećenici nego svjeci. Sveta majka Crkva želi da kršćanske žene postanu u punini svjesne svojeg velikog poslanja. Njihov je zadatak danas vrlo velik za obnovu i očovječenje društva, kao i za to da vjernici opet otkriju pravu sliku Crkve.«

Netko reče: Žena je svećenica ideala, onog što se ne može izmjeriti, a ostatak će religiozna još stoljeća pošto muškarac pokopa i posljednjeg boga. Žena je isto što i utjeha, hrabrost, budućnost. Dajte narodu razborite žene, one će vam dati velike ljude.

To vrijedi za budućnost i sreću zemaljskog društva, no još više vrijedi za ostvarenje Božjeg kraljevstva. Nije to samo neka krilatica, ideja bačena u eter, neka filozofija. Žena već ima ostvaren svoj ideal, svoj poziv i poslanje u Božjoj Majci, istinski ideal ženstva, koji su tolike kreposne žene u povijesti Crkve i danas pokušale ostvariti da tako postanu zaista mjesto i prostor u kojem se može ostvariti Božje spasenje.

»Uspjela« moderna žena nosi svoju slavu kao »divnu pogrebnu haljinu na sprovodu svoje vlastite sreće«, dok žena koja ostvaruje kršćanski ideal »sva lijepa korača u haljinama zlatom vezenim, u haljini od veza šarena«, s veseljem i s klicanjem ulazi u kraljeve dvore, u život, u radost Gospodara svoga, Krista, ostavljajući za sobom blistav neuništiv trag svjetla i topline, radosti i sreće.